

Μία μεθοδολογία ανάλυσης της Χρυσής Αυγής

Σίμος Ανδρονίδης

Υποψήφιος διδάκτορας στο τμήμα Πολιτικών Επιστημών του ΑΠΘ

«Κάτι ήσυχα απόβραδα με μισοφέγγαρο οι κεραίες μου προσλαμβάνουν αγωνίες των συμπολιτών μου: «Τι θ' απογίνει το βιος μας;» το βιος μας... το βιος μας... Ποιος θα μας φέρει ένα ποτήρι νερό στα γεράματα;» «θα μας γηροκομήσουν τα παιδιά μας;»... τα παιδιά μας... Ποιητές, γράφτε καλά ποιήματα ώστε να' χουνε πολλά παιδιά για να τα γηροκομήσουνε στο μέλλον». (Δημήτρης Παπαστεργίου, 'Αγωνίες').

Την ιστορική περίοδο της βαθιάς οικονομικής- κεφαλαιοκρατικής κρίσης αναδείχθηκε με ιδιαίτερη ενάργεια η δράση του νεοναζιστικού μορφώματος της Χρυσής Αυγής. Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πως ακριβώς η παρουσία της νεοναζιστικής οργάνωσης συγκροτείται στο πλαίσιο της εγχάραξης της ιδεολογίας της στο εσωτερικό κοινωνικών τάξεων και μερίδων τάξεων. Στις βουλευτικές εκλογές που διεξήχθησαν στις 20 Σεπτεμβρίου του τρέχοντος έτους η Χρυσή Αυγή έλαβε το 6,99% των ψήφων, εκλέγοντας 18 βουλευτές.[1]

Η κοινωνική-ταξική κατανομή της ψήφου καταδεικνύει ότι η Χρυσή Αυγή εξακολουθεί να διατηρεί προσβάσεις στο εσωτερικό του μπλοκ των λαϊκών τάξεων. Όπως παρατηρεί ο Παναγιώτης Κουστένης: «Αντίθετα, στις εκλογές του Σεπτεμβρίου, τα ποσοστά της Χ.Α. παρουσίασαν άνοδο κατά μισή περίπου μονάδα στις λαϊκές γειτονιές, ενώ μειώθηκαν κατά ισοδύναμο ποσοστό στις μεσοαστικές περιοχές, επαναφέροντας την αναλογία των αντίστοιχων ποσοστών σε 7,5% προς 4,5% περίπου. Προφανώς η αύξηση στην πρώτη περίπτωση τροφοδοτήθηκε από διαρροές του ΣΥΡΙΖΑ, ενώ η μείωση στη δεύτερη φαίνεται να ωφέλησε κατεξοχήν τη Ν.Δ.».[2]

Η ταξικότητα της ψήφου προς τη Χρυσή Αυγή αποτελεί προϊόν αφενός μεν της μυθολογικής-εθνικής διάστασης που προσδίδει στη δράση της (συντήρηση εθνικών μύθων), και στη συνακόλουθη έγκληση στο πλαίσιο της αντίστασης στους διεθνείς τοκογλύφους και στους ντόπιους «υποτακτικούς» τους, αφετέρου δε στην ίδια τη διάρρηξη των σχέσεων πολιτικής εκπροσώπησης συμφερόντων μεταξύ τμημάτων των υποτελών τάξεων και των άλλοτε κυρίαρχων πολιτικών κομμάτων. (ΠΑΣΟΚ & Ν.Δ). Οι δύο αυτές πτυχές αλληλεπιδρούν.

Επίσης, η δράση, η παρουσία και η ιδεολογική σκευή της νεοναζιστικής οργάνωσης αντανακλώνται στο εσωτερικό του κράτους, ήτοι στο εσωτερικό των κατασταλτικών του μηχανισμών (Ένοπλες Δυνάμεις, σώματα ασφαλείας).[3] Η σύμφυσή της με ένα τμήμα των καταπιεστικών μηχανισμών του κράτους παράγει τους όρους και τις προϋποθέσεις για την ανάδυση και την αποκρυστάλλωση μίας διπλής εγκάρσιας τομής: 1. Με αυτόν τον τρόπο, η Χρυσή Αυγή δύναται να «εδαφικοποιήσει» και ταυτόχρονα να «θωρακίσει» την παρουσία της εντός του αστικού χώρου, συγκροτώντας ιδιότυπα **καθεστώτα** ρατσιστικής ιδιοποίησης περιοχών του ευρύτερου αστικού-δημόσιου χώρου. Κάτι που έγινε αντιληπτό κατά τη διάρκεια της περιόδου 2010-2013. Σε αυτά τα καθεστώτα ρατσιστικής ιδιοποίησης το νεοναζιστικό μόρφωμα αναζητούσε και επεδίωκε τη βίαιη συγκρότηση μίας «καθαρής» εθνικής ταυτότητας, μίας ταυτότητας απαλλαγμένης από τη μιαρή παρουσία των πολλαπλών ανασηματοδοτήσεων του διαφορετικού. Πραγματικά, τα συγκεκριμένα καθεστώτα λειτούργησαν ως κοινοτικοί δίαυλοι-πυλώνες της πρωτόλειας βίαιης συσσώρευσης και εκδίπλωσης του ιδεολογικού της φορτίου που επιχείρησε η Χρυσή Αυγή. Με αυτόν τον τρόπο, ενσωματώνονται στον κρισιακό αστικό χώρο «ρατσιστικά καθεστώτα ανάδυσης, σταθεροποίησης και διάχυσης» του ιδεολογικού φορτίου της Χρυσής Αυγής, ένα φορτίο το οποίο δύναται να μετασχηματιστεί *δομικά* και να λάβει τα πρωταρχικά χαρακτηριστικά άσκησης άγριας σωματικής βίας.

2. Η λειτουργική εν πολλοίς αλληλοεπίδραση της με τμήμα των καταπιεστικών μηχανισμών του κράτους δύναται να προσληφθεί με

τους όρους μίας προσίδιας 'αντικειμενοποίησης-υποκειμενοποίησης:' η νοούμενη ως «αντικειμενική» και έλλογη άσκηση κρατικής-κατασταλτικής βίας, ή, με άλλα λόγια, το μονοπώλιο άσκησης της νομιμοποιημένης «από τα πάνω» βίας στους καθ'έξην παραβάτες του νόμου υποκειμενοποιείται κοινωνικά, ασκούμενη και διαμορφούμενη πάνω στα σώματα κύρια των ιδεολογικών «αντιπάλων», οι οποίοι βιώνουν με αυτόν τον τρόπο έναν προσίδιο και ποικίλο «αποκλεισμό».

Η κρατική έννομη τάξη, οι κανονιστικές της σχέσεις δύνανται να διαμορφώσουν το χώρο δράσης του μπλοκ των λαϊκών τάξεων. Όπως πολύ εύστοχα επισημαίνει ο Νίκος Πουλιαντζάς: «Αν το δίκαιο οργανώνει το πεδίο εξουσίας για λογαριασμό των κυρίαρχων τάξεων, το οργανώνει και για τις κυριαρχούμενες τάξεις. Διασφαλίζει την αδυνατότητα τους να βρουν πρόσβαση στην εξουσία με βάση τους κανόνες του, ενώ ταυτόχρονα δημιουργεί την αυταπάτη ότι η πρόσβαση είναι δυνατή. Αυτό συμβαίνει γιατί, κοντά στ' άλλα, το ταξικό δίκαιο, το δίκαιο δηλαδή της ταξικής πάλης, ρυθμίζει επίσης και τις μορφές με τις οποίες ασκείται η εξουσία πάνω στις λαϊκές τάξεις: η οργανωμένη φυσική καταπίεση πραγματοποιείται σύμφωνα με δοσμένους κανόνες. Ο κρατικός μηχανισμός υπόκειται γενικά στους κανόνες που ο ίδιος θεσπίζει».[4]

Η νεοναζιστική οργάνωση της Χρυσής Αυγής τείνει να εμβαθύνει και εμπεδώσει περαιτέρω τον «αποκλεισμό» δράσης, αυτή την υποκειμενοποιημένη και κοινωνικά ασκούμενη βία. Κινούμενη στα διάκενα της κρατικής «χωροταξικής» βίας, η Χρυσή Αυγή σταθεροποιεί τους δικούς της «αυτόνομους» συσσωρευτές, σταθεροποιητές και «φορείς» άσκησης βίας. Τα καθεστώτα ρατσιστικής ιδιοποίησης και επανοικειοποίησης του δημόσιου-κοινωνικού χώρου αποτελούν τις χαρακτηριστικές όψεις διαμόρφωσης μίας εθνικά «αμόλυντης», «υγιούς» και «καθαρής» από προσμίξεις εθνικής ολότητας, η οποία «ακουμπά» ακριβώς πάνω στο πλαίσιο διαμόρφωσης ενός «εθνικού» κοινωνικοοικονομικού σχηματισμού, ήτοι ενός εθνικού καπιταλισμού. Η νεοναζιστική οργάνωση μεταβαίνει από το ειδικό

στοιχείο στο γενικό. Κινούμενη ανάμεσα στα διάκενα της κρατικής-κατασταλτικής βίας, η Χρυσή Αυγή αποκόπτεται από το σημείο-μηδέν άσκησης της πολιτικής, εγγίζοντας με αυτόν τον τρόπο το σημείο της μη επιστροφής, ήτοι το σημείο φυσικής εξόντωσης της ίδιας της διαφορετικής πρόσληψης του βίου.

Όπως επισημαίνει ο Μάριος Εμαννουηλίδης: «Η Χ.Α. ως εφεδρικός στρατός εκκαθάρισης μολυσματικών αντεθνικών σημείων εντός του εθνικού εδάφους, αποτελεί εργαλείο ντρεσαρίσματος του κράτους προς μια κυριαρχική εξουσία, σκληρή, αμετακίνητη, μονολιθική. Σίγουρη». [5]

Οφείλουμε να προσεγγίσουμε τον φασισμό-ναζισμό, όπως και τη Χρυσή Αυγή, στην ολότητα τους. Η διείσδυση της Χρυσής Αυγής στο πεδίο του κοινωνικού, στο ίδιο το εσωτερικό των διαφορετικών κοινωνικών τάξεων, εγγράφει τα χαρακτηριστικά μίας ιδιότυπης και ιδιαίτερης πολλαπλότητας. Σε αυτή την περίπτωση, η συγκρότηση ενός ιδιαίτερου εθνικού κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής, αποτελεί τον δομικό παράγοντα, την **ελκτική δύναμη** με την οποία το νεοναζιστικό μόρφωμα δύναται να προσεγγίσει την άρχουσα τάξη, καθώς και μερίδες της. Ένας εθνικός κεφαλαιοκρατισμός που θα ενέχει και φέρει εντός του την κοινωνική και οικονομική δράση και παρουσία της «εθνικής» αστικής τάξης ως συστατικού πυλώνα οικονομικής ανάπτυξης και μεγέθυνσης. Από την άλλη πλευρά, η ιδεολογική της απεύθυνση στο εσωτερικό της μικροαστικής τάξης προσλαμβάνει τις όψεις ενός διάχυτου κοινωνικού μικροαστισμού ο οποίος έγκειται ακριβώς στον υπερτονισμό της σημαντικότητας και του ρόλου που διαδραματίζει η (παραδοσιακή & νέα) μικροαστική τάξη. Πραγματικά, με αυτόν τον τρόπο, ο ευρύτερος κοινωνικός μικροαστισμός, με τη μορφή του συνεταιρισμού-συντεχνίας εγκολπώνεται στο πεδίο του κυρίαρχου κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής.

Ο Νίκος Πουλαντζάς διείδε αυτή τη σημασία: «αντιστοιχεί η συντεχνιακή θεώρηση στην παρελθοντολογική νοσταλγία του παραδοσιακού τμήματος των μικροαστών που αναπολούν την εποχή των συντεχνιών αλλά επίσης και τις ουτοπικές προσδοκίες της

νέας μικροαστικής τάξης. Η μικροαστική τάξη, στο σύνολο της, θα επιθυμούσε να αποτελεί το θεμέλιο λίθο (σ.σ: σημαντικότητα) και τον ενδιάμεσο κρίκο (σ.σ: στυλοβάτης) κάθε κοινωνικού οικοδομήματος. Βλέπει τον εαυτό της στο ρόλο του μεσολαβητή που χάρη στο κράτος και με τη «συμμετοχή» της στις κρατικοποιημένες συντεχνίες θα συσπείρωνε «αυταρχικά» όλες τις κοινωνικές δυνάμεις».[6]

Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πως η νεοναζιστική Χρυσή Αυγή αποτελεί την πολιτική αντανάκλαση της κίνησης και της δράσης ενός τμήματος της μικροαστικής τάξης την περίοδο της βαθιάς οικονομικής-κεφαλαιοκρατικής κρίσης. Η άρση των παραδοσιακών σχέσεων πολιτικής εκπροσώπησης, η ίδια η κρίση πολιτικής εκπροσώπησης, ήτοι η αποστοίχιση και η αποκλίνουσα απόσταση μεταξύ κοινωνικών συσσωματώσεων-πολιτικών δομών συμβάλλει στην ιδεολογική και πολιτική «τροφοδότηση» της Χρυσής Αυγής με τις έξεις μίας αντιδραστικής έγκλισης και θεώρησης του κοινωνικού-πολιτικού γίνεσθαι.

Σε αυτό το πεδίο, ο κοινωνικός μικροαστισμός, συμπληρωμένος με την έγκλιση «καθαρότητας» που επιχειρείται προς το καθεαυτό εργατικό μπλοκ (απομάκρυνση, απέλαση, εκμηδένιση των «άλλων» μεταναστών που απειλούν το εθνικό όλον και «κλέβουν τις δουλειές» των ντόπιων εργατών), αποτελούν το απείκασμα, το έδαφος πάνω στο οποίο συστηματοποιεί την ιδεολογική της παρουσία το νεοναζιστικό μόρφωμα της Χρυσής Αυγής. Η Χρυσή Αυγή επιδιώκει να οργανώσει και να ρυθμίσει τα αντιτιθέμενα κοινωνικά συμφέροντα σε ένα κοινό εθνικό έδαφος. Η συγκεκριμένη διάδραση, βρίσκει τον αντίκτυπο της και στο χώρο του κοινοβουλίου, από τις εκλογές του 2012 και έπειτα.

Αυτή τη φορά η λεκτική ιδεολογική έγκληση της Χρυσής Αυγής συγκεκριμενοποιήθηκε στο χώρο του Κοινοβουλίου, καθότι η ίδια η ιδεολογική της έγκληση εξειδικεύθηκε από τους βουλευτές της οργάνωσης. Πραγματικά, κατά τη διάρκεια της ιστορικής κρισιακής περιόδου, αναδύθηκε και αποκρυσταλλώθηκε ένας ιδιότυπος **κοινοβουλευτικός 'κρετινισμός'**, ο οποίος διαμέσου μίας έντονης και συστηματικής λεκτικής εξειδίκευσης, ανέδειξε

δύο χαρακτηριστικά: 1. Το «γυμνό» ιδεολογικό φορτίο που φέρει η οργάνωση, όπως αυτό διαφαίνεται μέσω της επίδειξης ενός χυδαίου αντικομμουνισμού, ενός υφέρποντος φασισμού-ναζισμού και ενός επιθετικού ρατσισμού. 2. Μία άλλη διάσταση που αναδεικνύεται σχετίζεται με την ανάδυση ενός ηγετικού κοινοβουλευτικού 'καισαρισμού': στον κοινοβουλευτικό χώρο, η συλλογική ηγεσία της Χρυσής Αυγής (καισαρισμός της κοινοβουλευτικής ομάδας), οδηγεί και αποκαλύπτει τον διάχυτο καισαρισμό του αρχηγού. Ο αρχηγός έχει τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο, ο αρχηγός αποφασίζει για όλα, για την ιδεολογική κατεύθυνση της οργάνωσης. Αυτή η διάσταση αναδεικνύεται διαμέσου του επάλληλου και συνεχούς καισαρισμού της κοινοβουλευτικής ομάδας, η οποία και εξειδικεύει τις κατευθύνσεις που δίνει ο αρχηγός της οργάνωσης.

Στον κοινοβουλευτικό χώρο, [7] έλαβε χώρα αυτό που ο Νίκος Πουλαντζάς ονομάζει «σκοταδισμό» και «αντιδιανοουμενισμό» της φασιστικής ιδεολογίας: «η φασιστική ιδεολογία, απόρροια της αυθόρμητης εξέγερσης των μικροαστών εναντίον των «ιδεολόγων», των οργανικών-με τη γκραμσιανή έννοια- αξιωματούχων της ιδεολογίας της αστικής τάξης που διέψευσαν τις ελπίδες τους».[8] Αυτός ο έντονος και επιθετικός «αντιδιανοουμενισμός» αποτελεί το αντεστραμμένο είδωλο της άτυπης κοινοβουλευτικής παρουσίας συγκεκριμένων κοινωνικών τάξεων, (κύρια της μικροαστικής), μία παρουσία που επιτυγχάνεται μέσω των διαύλων της πολιτικής-νεοναζιστικής εκπροσώπησης και συνάρθρωσης κοινωνικών συμφερόντων. Ο κοινοβουλευτικός 'κρετινισμός' δεν είναι κοινωνικά ά-χρονος. Η Χρυσή Αυγή διαβλέπει «καθαρά» συγκεκριμένα ταξικά συμφέροντα.

Ο κοινοβουλευτικός 'κρετινισμός' του νεοναζιστικού μορφώματος συμφύεται οργανικά με τη βίαιη δράση των ταγμάτων εφόδου στο πεδίο του κοινωνικού, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα τη συγκρότηση αυτού που ονομάζουμε ως **κοινή υπερδομή δράσης**. [9]

Η δράση της Χρυσής Αυγής στο πεδίο του κοινωνικού συμπληρώνεται από την επιδίωξη εισπήδησης στο χώρο των εργατικών συνδικάτων. Και ακριβώς αυτή η διάσταση είναι πολύ

σημαντική. Αυτή η νεοναζιστική επιδίωξη προσομοιάζει στην «αναγκαιότητα» ίδρυσης εργατικών σωματείων που θα φέρουν εντός του την προγραμματική και ιδεολογική σκευή της Χρυσής Αυγής, πάντα εντός του πλαισίου της «από τα πάνω» προώθησης της κυρίαρχης γραμμής της οργάνωσης-κόμματος.

Η ‘συνδικαλιστική’ δράση της Χρυσής Αυγής (βλ. Ναυπηγοεπισκευαστική ζώνη Περάματος), έτεινε, αφενός μεν στην εμπέδωση και μη μεταβολή του δεδομένου ταξικού συσχετισμού δυνάμεων μεταξύ κεφαλαίου-εργασίας, αφετέρου δε στην προσίδια ‘ουδετεροποίηση’ της εργατικής τάξης και της συνδικαλιστικής της εκπροσώπησης: σε αυτό το πλαίσιο, η συνδικαλιστική της δράση «ενδύεται» τον μανδύα της εθνικής-συνδικαλιστικής «συστολής» και της ενότητας στόχων (μεταξύ αποκλινόντων κοινωνικών συσσωματώσεων και συμφερόντων), με στόχο την πάντα εθνική-ενωτική οικονομική ανάπτυξη. Η Χρυσή Αυγή προσβλέπει στο μοντέλο της καθ’ εικόνα και ομοίωση με το κυρίαρχο κόμμα συγκρότηση συνδικαλιστικών οργανώσεων. Η μεθοδολογία ανάλυσης της Χρυσής Αυγής είναι εξόχως κρίσιμη, εάν θέλουμε να καταλάβουμε την πολλαπλή διάσταση της βαθιάς κρίσης.

Το νεοναζιστικό μόρφωμα, και υπό τον ιδιότυπο εθνικιστικό πλέον ‘μανδύα’ του, μετατοπίζει δομικά την κοινωνική ισχύ και ενέργεια που λαμβάνει από ένα τμήμα του μπλοκ των λαϊκών τάξεων προς την πλευρά του άρχοντος αστικού συγκροτήματος εξουσίας. Συμφύεται με τον κεφαλαιοκρατικό τρόπο παραγωγής, με τα βασικά και μακροπρόθεσμα συμφέροντα του αστικού μπλοκ, και μέσω της διαμεσολαβητικής και αντιπροσωπευτικής διάστασης του πολιτικού παιγνίου. Ενσωματώνοντας διαστάσεις του λαϊκού στοιχείου, διαστρέφει και αντιστρέφει την πορεία του, στοιχίζοντας το με τις κυρίαρχες αστικές εγκλήσεις. Η Χρυσή Αυγή αποτελεί το δομικό πλαίσιο, το «σταθμό», στη μακρά επιδίωξη εκφασισμού της κοινωνικής ολότητας. Κι ο εκφασισμός της κοινωνικής ολότητας δεν συνίσταται στην απλή κομματική παρουσία, αλλά κύρια στην ιδεολογική διάχυση και διάβρωση (από τη φασιστική ιδεολογία) κοινωνικών τάξεων και κρατικών μηχανισμών. Η Χρυσή Αυγή αποτελεί τον κρισιακό δίαυλο σε αυτή

την μακρά διαδικασία εκφασισμού η οποία συναρθρώνει τις φασιστικές-νεοναζιστικές εγκλήσεις με τη δράση της βιοπολιτικής εκμηδένισης του πολύσημου «άλλου».

Ας αναφέρουμε τα λόγια του Νίκου Πουλαντζά: «Οι εσωτερικές αντιφάσεις και προστριβές μεταξύ των μηχανισμών, αποτέλεσμα της πολιτικής αποδιοργάνωσης της συμμαχίας που βρίσκεται στην εξουσία, πολλαπλασιάζονται. Αυτό παίρνει συχνά τη μορφή συγκρούσεων «αξιωματούχων» και κατώτερων κλιμακίων στο ίδιο το πλαίσιο κάθε κλάδου και μηχανισμού. Η αναδιοργάνωση των σχέσεων αυτών δεν φαίνεται δυνατή παρά μέσα από ένα διαφορετικό σύστημα που θα έρθει από τούτο το εξωγενές στοιχείο: τον φασισμό».[10] Ο φασισμός ως σύστημα αυταρχικής κυβερνολογικής και ο εκφασισμός ως τρόπος, μέθοδος και σύστημα επιβολής αυτής της κυβερνολογικής, εφάπτονται με την γενικότερη «κρисиακή» δραστηριοποίηση του νεοναζιστικού μορφώματος της Χρυσής Αυγής. Η φασιστική κρίση-ρήξη, είναι, με τα λόγια του Michel Foucault, «το διαρκές παρόν».

Απαιτείται η καθημερινή μάχη σε κοινωνικοπολιτικό και ιδεολογικό επίπεδο ενάντια στο νεοναζιστικό μόρφωμα της Χρυσής Αυγής, καθώς και ενάντια στις διάφορες εθνικιστικές εκφάνσεις που αναδύονται και αποτελούν τη διαρκή συνέχεια της πρωταρχικής νεοναζιστικής και «μητριαρχικής» οργάνωσης.

Σημειώσεις:

[1] Με βάση μία γεωγραφική-χωρική κατανομή της ψήφου, η επίδοση της Χρυσής Αυγής διαφαίνεται ιδιαίτερα τοπικοποιημένη και εδραιωμένη σε περιοχές που διαθέτει «βάθος επίδρασης», την ίδια στιγμή που διευρύνει τα εκλογικά της όρια και σε νησιώτικες περιοχές.

[2] Βλ. σχετικά, Κουστένης Παναγιώτης, 'Η ακτινογραφία της ψήφου της Χρυσής Αυγής', Ενθέματα της Κυριακάτικης Αυγής, 27/09/2015, enthemata.wordpress.com

[3] Όπως αναφέρεται στην εφημερίδα Ριζοσπάστης, «το μεγάλο ποσοστό αστυνομικών και κατά δεύτερο λόγο στρατιωτικών που ψηφίζουν Χρυσή Αυγή αποτυπώθηκε αδιαμφισβήτητα στο εκλογική

αποτέλεσμα της περασμένης Κυριακής, όπως άλλωστε είχε αποτυπωθεί και σε εκείνο των εκλογών του Γενάρη». Βλ. σχετικά, 'Η Χρυσή Αυγή και ορισμένα ποσοστά της', Ριζοσπάστης, 27/09/2015

[4] Βλ. σχετικά, Πουλαντζάς Νίκος, 'Φασισμός και Δικτατορία. Η Τρίτη Διεθνής αντιμέτωπη στον φασισμό, Μετάφραση: Αγριαντώνη Χριστίνα, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 2006, σελ. 358.

[5] Βλ. σχετικά, Εμμανουηλίδης Μάριος, 'Οικονομία και Κρίση της νεοφιλελεύθερης κυβερνολογικής. Η στρατηγική λειτουργία του ρατσιστικού συστήματος', στο, Εμμανουηλίδης Μάριος & Κουκουτσάκη Αφροδίτη, (επιμ.), 'Χρυσή Αυγή και στρατηγικές διαχείρισης της κρίσης, Εκδόσεις Futura, Αθήνα, 2013, σελ. 86-87.

[6] Βλ. σχετικά, Πουλαντζάς Νίκος, ό.π...σελ. 281-282.

[7] Στον πολιτικό λόγο της Χρυσής Αυγής, και εντός Κοινοβουλίου διακρίνεται μία σύγκλιση, μία 'συνέχεια' με τον πολιτικό λόγο που άρθρωσε η δικτατορία των συνταγματαρχών. Όπως επισημαίνει ο Γιώργος Κοντογιώργης, «ο πολιτικός λόγος της δικτατορίας ήταν ακραιφνώς αντι-κομμουνιστικός, χρέωνε το κομματικό σύστημα και την πολιτική ηγεσία με την παρακμή της πολιτικής ζωής, το διχασμό και τη διαφθορά, εγκαλώντας την ουσιαστικά για εθνική μειοδοσία». Βλέπε σχετικά, Κοντογιώργης Γεώργιος, 'Το αυταρχικό φαινόμενο: «4^η Αυγούστου» «21^{ου} Απριλίου». Ερμηνευτικές προσεγγίσεις, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2003, σελ. 154.

[8] Βλ. σχετικά, Πουλαντζάς Νίκος, ό.π, σελ. 281.

[9] Είναι χαρακτηριστικό το ότι μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα και τις δικαστικές διώξεις που ακολούθησαν, η ηγετική ομάδα της Χρυσής Αυγής, καθώς και ο επικεφαλής, επεδίωξαν να διαφοροποιηθούν από τη βίαιη δράση των δυνητικά και πραγματικά θανατηφόρων ταγμάτων εφόδου, προσδίδοντας τους χαρακτηριστικά 'αυτονόμησης' και 'αυτόνομης' δράσης.

[10] Βλ. σχετικά, Πουλαντζάς Νίκος, ό.π, σελ. 373.